

Baedekeres sétakocsizás a nyolcvan év előtti Pesten

Sohasem voltak olyan népszerűek az útleírások, mint manapság. Nem kétséges, hogy ennek a háborús határzár az oka és azok, akiknek szinte szenvedélyüké vált az utazgatás, most csak útleírások és Baedekerek lapozgatásával elégeithetik ki ezt a vágyukat. De kapósak azok a könyvek is, amelyek nem térben, hanem időben visznek manapság meg nem közelíthető környezetbe: a »régi jó idők«-be.

A minap könyv került a kezembe, amely útleírás, egyben azonban visszavisz a régmúlt időkre. *Polyglottenführer durch Pest und Ofen* a címe ennek a ritka könyvnek. Magyar, német, francia és angol nyelven kalauzol a vaskos kis könyv, a múlt század hatvanas éveinek Pestjén és Budáján. A sárgult lapokból egy eltűnt, a »városrendezők« által nagyrészt lerombolt város érdekes képe bontakozik ki. Az idegent, aki a nagyhidutcai — ma Deák Ferenc-utcai — Angol királyné-szállodában ütötte fel tanyáját, *négy napon át vezeti a könyv a Barch-korszak Pestjén és Budáján*. Írója mindenekelőtt felsorolja az akkori szállodákat s a következőket jegyzi fel:

A Belvárosban találjuk az *Angol királynét a Nagyhíd-utcában, a Vadász-kürtöt a Kishíd-utcában — a mai Türr István-utcában —, a Nádort Pest leg-élénkebb utcájában, a Váci-utcában, — ennek hajdani éttermében játszik most a Corso mozi — továbbá a Belvárosban vannak még a következő fogadók: a Fehérhajó a Hajó-utcában, kilitással a Szerviták-terére és a Kristóf-terre, az Aranyas az Újvilág-utcában, azaz a Semmelweis-utcában.*

A Lipótvárosban négy szálloda van. *a Magyar Király a Színházterén, — ez ma Vörösmarty-tér és a régi szálló helyén a Futura palotája áll — az Itván főherceg és az Európa a Felső Duna-soron, Az Európa-szálló épületében van ma a főkapitányság. A Tigris a Nádor-utcában és még két vendégfogadó, mégpedig a Vác városa a Nádor-utcában és a Griff a Váci-úton.*

A Kerepesi-úton van a *Giss, a Mátyás király, a Vörösökör és a Fehérhattyú fogadó, a Józsefvárosban az Őllő-úton az Aranyas és a Stáció-utcában — a mai Baposs-utcában — az Aranyökör fogadó. A Ferencvárosban a Széna-terén — ma már Calvin-tér a neve — van a *Két oroszán és Két pisztoly, továbbá a Soroksári-utcában a Két medve, Két korona, Két bak és a Kényvül-utcában — ennek neve ma Lónyay-utca — az Arany-nan* című fogadó.*

A könyv írója, miután megismertette a pesti szállodákkal és fogadókkal, az idegent az *Angol királyné*-ban szólásolja el s onnan kalauzolja a város különböző részeibe.

A Nájgebájde és a Komló-kert

Megemlékezik a könyv Landerer és Heckenast nagy könyvnyomdájáról, »melynek terméi megérdemlik, hogy megtekinthető-ökre engedélyt kérjünk«. Eljutunk a Nemzeti Múzeumba, majd a Kerepesi-útra. A Rákóczi-utat akkor még Kerepesi-útnak nevezték. Megemlíti a könyv, hogy a Hatvani-utcaából, a mai Kossuth Lajos-utcaából nyíló Újvilág-utcaának, tehát a Semmelweis-utcaának balszegletén áll az *egyetem kóródaja*. A nagy séta után beülteti az idegent a könyv írója az Angol királynéval átellenben lévő Redout-kávéházba, majd feketezés után elvezeti a Színház-terre, a mai Vörösmarty-terre, »E téren Fischer kioszkját látjuk, melyben felséges fagyalttal szolgálnak a hűtözni kívánóknak.«

Térjünk át most az Új-terre — vezeti tovább a könyv a múlt század hatvanas éveinek külföldi vendégét. — Az Új-ternek nevezték akkoriban az Erzsébet-teret. *E tér még 1843-ban valóságos Szahara volt*, olvassuk a könyvben, melyről a szél sűrű porfellegekkel borította el az egész várost, de néhány év múlva az itt sétáló pesti egész kényelemmel élvezhetendi a belombosodott fák kellemes árnyékát.

A József-térről feljegyzi a könyv, hogy e téren igen elegáns *comfortable*-ok hosszú sorát találjuk, melyeken jutányosan bekocsizhatni a várost. Leírja a Neugebäudet is, a József császár által emelt új épületet, megjegyvezve, hogy *főudvara 180 négyszög-öllel nagyobb, mint az Új-tér*. Valóban hatalmas épület lehetett ez, ha udvarán kényelmesen elfért volna a mai Erzsébet-tér. Az estét az idegen a Kerepesi-út elején álló Nemzeti Színházban tölti, felvonás közben pedig a *Komló-kertben vacsorázik, amely ott*

volt a színház mellett, s ahol az egykori Baedeker-író szerint »barna hangzásainkból különféle igen jelesen előadott zenedarabokat hallhatunk«.

A következő nap kocsiba ül az idegen, áthalad a Széna-terén — ennek neve ma Deák Ferenc-tér — s itt *elomásoznak a két- és négyfogatú omnibuszok, amelyek a közönséget a Városligetbe viszik ki*. Erről a ligeti kirándulásról a könyv így ír:

A régi Pest kámelias hölgyei

— Az egyenesen a Városligetbe vezető Király-utca szegletén a terjedelmes báró Orczy-féle ház áll, ez 29 ablakkal egy sorban a Király-utcaára és ugyanannyival az Országútra — mai neve Károly király-út — néz. *Udvarainak egyikében von az izraeliták temploma*. Egy új imaházuk azonban a Dohány-utcában épül és a város elsőrangú nevezetességeihez fog tartozni. Ezen utcában, mely emberektől folytonosan el van özönölve, *feltűnő a kávé-, sör- és borházak száma*. Számos keresztutcáiban, melyek ismét más utcákkal vannak összeköttetésben, a *Pesti Titkok* folytatására szüntelenül gyűjthetni anyagokat. Az ebből jobbra benyúló Kis kereszt-utcában létezik *Scheibel minden kényelemmel ellátott gőzfürdője*.

— A Király-utca közepén a Tempom-téren egy gót stílusban épült nagy szegletházat látunk, amelyben földszint *A Rómához* címzett terem létezik, hol *télen-nyáron minden vasárnap és csütörtökön bál tartatik*. A hölgykorszorú, mely az itteni mulatságokat díszesíti, *nagyobrszében Dumas-féle Cameliák-ból áll; illatjok kivált az idegenekre szédítő erejű*. Azért, ha netalán ily hatással lennének valakire, annak tanács: oljunk, hogy juttassa eszébe Mirza Saffi perzsa költő eme dalát: ■

*Elég a róza illata,
Nem kell tüstént letörni!
Ha illatával beéred,
Úgy meg nem fog körmölni.*

— A templom mellett elkocsizva balról a vakok irizetét, ennek szomszédságában a német Nyári Színkört és jobbról a *Hársfa-utcában a Vaszfürdőt* látjuk. És miután még a balról fekvő Népkert mellett elhaladtunk volna, a *Városligetbe vezető fasor kezdetéhez érünk, hol jobbról a Polári Lövölde* áll. Innen kapta nevét a mai Lövölde-tér.

— *A fasort mindkét oldalról igen izléses mulatókertek szegélyezik, gyönyörű villákkal és kerti szalonnákkal*. A Városligetben a kis- és nagyközönség mulattatására minden ünnep-és vasárnapon, úgyszintén minden csütörtökön is megnyitvatnak a *körjátékok és ezenkívül még más mulatságok is rendeztetnek*. Az éhség és szomjúság leküzdésére szinte a legjobb intézkedések tételtek: számos vendéglőben bort, sört, kávé, fagyaltot, hideg és meleg étkeket nyújtanak zenekísérettel mellett, vagy anélkül, amint tetszik.

„Kávéházakban Pest hiányt éppen nem szenved“

»A Városligetből az idegen az Orczy, vagy Ludoviceum-kertbe kocsizik. A kertben több igen csinos ültetvény van és a *tő fölötti dombról igen kellemes kilátásban részesülünk*. Ugyanitt létezik az *Éliáskút, mely ezeltől az egész pesti hátrában a legjobb ivóvízzel bővelkedet*. A Ludoviceum jelenleg *katonai kóroda*.«

Budára vezeti át azután az idegent a könyv, a Vízivárosba és a Rácvárosba. Megismerteti a 80 év előtti Várral és Krisztinavárossal, majd megemlíti, hogy a *Császár-fürdőnél ott lehet látni a minorita kolostort, mely omladozó tornyáról ismerhető meg és a Császármalmot, melynek négy apró tornya van és abból a korból való, melyben Buda a török igát nyögte*. Mikor azután a kőrsétát az idegen befejezi Pesten és Budán, a könyv felhívja a figyelmet arra, hogy *esős napokon kellemesen lehet eltölteni az időt a kávéházakban, melyek fényes kiállításuknál fogva is megtekintésre érdemesek*. *Pestnek már akkoriban is több mint 40 kávéháza volt*.

— Kávéházakban Pest hiányt éppen nem szenved! — állapítja meg a nyolcvan év előtti Pest kalauza s ha sok minden változott is azóta ebben a tekintetben, a mai Baedeker-író sem tudná megcáfolni ezt a megállapítást.

Pakots György